

Vuodoláhka

1814 gáhtjoduvvá "oavddojahken" vuona histávran. Gå jahke 1814 álgij lij Vuodna Danmárkko-Vuodna uniávnán mij Københámnas stivrriduváj, ja gå jahke lãhpaj de lijma sierra stãhtta uniávnán Svierigijn. Vájku Vuodna lij Svieriga siegen de gájbbedin álles iesjrádálasjuodav, politihkalasj válgajt tjadádin ja ádá vuodolágav hábbmijin. Navti Vuona demokratija ávddãnahttjáj. Dán jage li 200 jage dallutjis gå dáv vuodolágav oattjojma, ja dav sihtap ávvudallat, ienemusát dan diehti gå Vuodoláhka le sjielvvi vuodogiergge udnásj Vuona demokratijan.

Vuona vuodoláhka le værállda nubbe vuorrasamos. Dat mierreduváj Eidsvollan moarmesmáno 17. biejeve jagen 1814. Danen ávvudallap Vuonan moarmesmáno 17. biejeve. Rijkkatjãhkanibme Eidsvollan lij 112 álmma gudi lidjin tjãhkanam ádá vuodolágav dagátjit. Vuostasj biejevij tjállin 11 vuodogárgadisá. Dá lidjin vuodolága vuodo, ja sisadnin gãktu Vuodna galgaj stivrriduvvat ja almasjrievtesvuodajt. Vuodogárgadisájn tjuottjoj aj álmuk galggá mierredit friddja válgaj baktu.

Vuodoláhka le lãhka badjel gájka ietjã lága. Jus ietjã lága li Vuodolága vuosstij de Vuodoláhka mierret. Vuodolágan li mærrádusá ma subtsasti gãktu Vuodna galggá stivrriduvvat, almasjrievtesvuoda, ja gãktu Stuorradigge, ráddidus ja duobbmotãvlã galggi doajmmat. Vuodoláhka aj mierret gãktu dábálasj lága dagáduvvi.

Vuodolágan li aj moadda riektã ja vælggogisvuoda. Riektã dagu ássko- ja moalgedimfriddjavuohta, ma merkahi besa jáhkket gãktu iesj sidã ja javllat dav majt sidã váni ballamis dassta strãffuduvvat. Vælggogisvuoda dagu hæhttup værov mákset. Væro diehti oadtjop duola dagu nãvkã skãvlãjt vádtset ja varresvuodadievnastusáj ávdãs ep dãrbaha mákset, mij gudi Vuonan árrup.

Ájnnasamos oase 1814 Vuodolágas lidjin:

- Álmuksuverenitehtta, mij merkaj riektã stivrrit ájrrasij baktu gudi li álmugis válljiduvvam friddja válgajn
- Fábmojuohkemprinsihppa, gãnnã fábmo le juogedum nav guhkás gå vejulasj lãhkaásadiddje ja juollodiddje, duobbmijiddje ja tjadádidde fámoj gaskan
- Almasjrievtesvuoda, dagu riektãsihkarvuoha, hållam- ja moalgedimfriddjavuohta

Stuorradigge le jagen 2014 mierredam ja tjállãm ienep almasjrievtesvuodajt Vuodolãhkaj. Dáv li dahkam danen gå lãgaj baktu li sihtam sihkarasstet jut almasjrievtesvuoda tjuovoduvvi.

Demokratija, fábmjuohkem ja parlamentarissma

Demokratija

Demokratija, mij aj álmukstivrran gáhtjoduvvá, le stivrrimvuohke gánná álmuk válgaj baktu bæssá vájkkudit politihkalasj mærrádusájda ma mierreduvvi lándan. Gájka gudi 18 jage álli dan jage gá li váлга бessi jienastit. De besa jienastit dan belludahkaj masi sidá, ja ij aktak ietján oattjo diehtet mav jienasta. Juohkkahasj gænna le jienastimriektá bæssá akti jienastit. Dát le demokrátalasj válgaj vuodulasj dábdomærkka. Váлга тjadá válljiduvvá láhkaásadiddje tjoaggulvis, Stuorradigge.

Fábmjuohkemprinsihppa

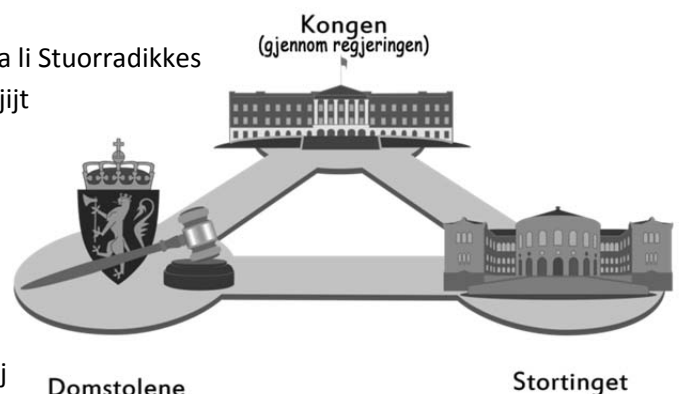
Juohkka sebrudagán le muhtemijn ienep fábmju gá iehtjádijn. Ádåájggásasj vuona demokratijan le fábmju juogeduvvam nav gáhtjoduvvam fábmjuohkemprinsihpa milta. Fábmju le juogedum gálmá sierralágásj ásadusáj gaskan; láhkaásadiddje ja juollodiddje, duobmijiddje ja тjadádiddje fámoj gaskan.

Láhkaásadiddje ja juollodiddje fábmju le Stuorradigge, mij máhttá dálásj lágaj rievddadit ja ádå lágaj dahkat. Jus ájggu mierredit Vuonan galggá ádå láhka, de galggá láhkaojvadásá duogen ienepláhko Stuorradikke 169 ájrrasjjs. Vuodolága rievddadime 2/3 ieneplágov gájbbedi.

Тjadádiddje fábmju le ráddidus. Ráddidus тjadát oajvadásájt ma li oadtjum ieneplágov Stuorradikken, duola dagu adnet ienep rudájt skávlláj, varresvuhtaj ja vedjajda Vuonan. Ráddidus biedjá aj ávddán stáhtabudsjehtav gálgádismánon juohkka jage, mij vuoset man állo rudájt Vuodna máhttá adnet тjuodtjelij jage ja masi dajt ájggu adnet.

Duobmijiddje fábmju li duobmostávlá. Lágaj baktu ma li Stuorradikke mierreduvvam máhtti duobmostávlá duobmit ulmutijit iesjgenalágásj kriminalitehta diehti.

Fábmjuohkem le ájnas, ja Stuorradigge, ráddidus ja duobmostávlá galggi liehket nubbe nupes berustahega. Dat merkaj ij aktak dajs gálmájs ásadusájs besa sehkanit masi dá iehtjáda dahki. Duola dagu duobmostávlá e besa Stuorradikkev vájkkudit váj galggi bahádagoj stráffav vijdedit.

Fábmjuohkemprinsihppa. Gálldo: Store Norske Leksikon

Parlamentarissma

Parlamentarissma le stivrrimvuohke. Gá javllap Vuodna le parlamentáralasj de le dat dan diehti gá ráddidus bissu nav guhkev gá nasjonáltjoaggulvisá ienepláhko sijájt lágedi. Nasjonáltjoaggulvis le álmukválljidum stáhtaorgádna, ja Vuonan le dat Stuorradigge. Muhttijn unneplágo- ja ieneplágo-parlamentarisma birra giehttop. De miejn nip unneplágo- ja ieneplágoráddidusá. Unnepláhko le gá ráddidusán ij le ienepláhko Stuorradikken, ja ienepláhko le gá ráddidusán le ienepláhko Stuorradikken.

Illustrasjonen:

Kongen (gjennom regjeringen): Gånågis (ráddidusá baktu)

Domstolene: Duobmostávlá

Stortinget: Stuorradigge